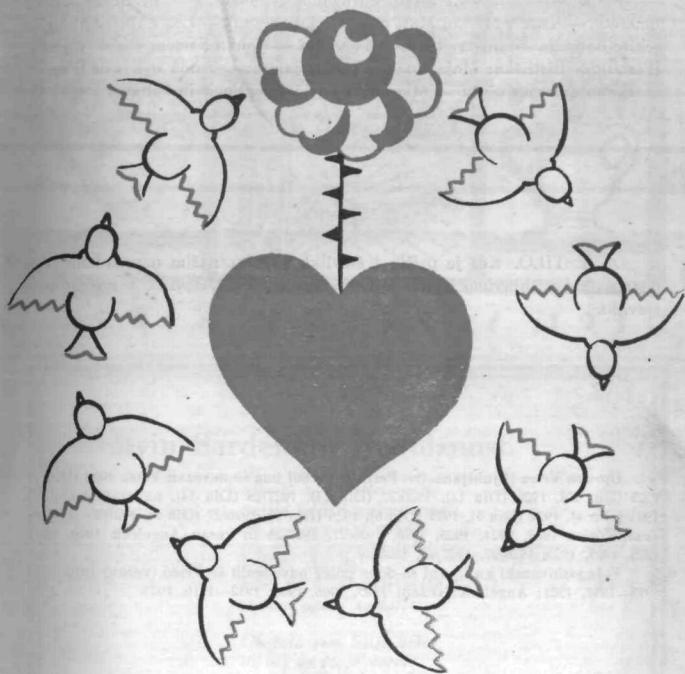

VRTEC

VSEBINA k 2. številki: Silvin Sardenko: Nedolžnost — Fr. Rojec: Mladi umetnik — Ksaver Meško: Mati poje otroku (Pesmi) — Lea Fatur: Od bojne sekire do orala — Gustav Strniša: Pastirica — Janko Samec: Obisk v jeseni (Pesmi) — Bistriška: Moja lipa — Janko Samec: Legenda o Krasu (Pesem) — Pismo svetemu očetu — Mladinski novičar — Pouk in zabava.

OBVESTILO. Ker je prišla 1. številka »Vrtca« našim naročnikom* prepozno v roke, objavimo imena rešilcev zagonetk iz 1. številke v novembrovi številki.

Uprava Vrtca (Ljubljana, Sv. Petra cesta 80) ima še nevezan Vrtec 1922 (Din 7), 1925 (Din 10), 1926 (Din 14), 1926/27 (Din 14), 1927/28 (Din 14), nevezan Angelček 1921 (Din 4), 1924 (Din 5), 1925 (Din 6), 1926 (Din 8), 1926/27 (Din 8), 1927/28 (Din 8), vezan Vrtec 1922, 1924, 1925, 1926, 1926/27, 1927/28 in vezan Angelček 1919, 1921, 1922, 1925, 1926, 1926/27, 1927/28, 1928/29.

V Jugoslovanski knjigarni se dobe poleg navedenih še Vrtec (vezan) 1910, 1911, 1913—1917, 1921; Angelček (vezan) 1895, 1906, 1908, 1912—1916, 1925.

Vrtec s prilogo Angelček (10 številk) stane za leto 1929/30 Din 22, Angelček sam Din 8.

Urednik in izdajatelj: Jožef Volc, stolni kanonik v Ljubljani, Pred škofijo števil. 8.
Rokopisi in rešitve naj se pošiljajo na »Uredništvo Vrtca in Angelčka« v Ljubljani,
Pred škofijo št. 8.

Naročnino sprejema »Uprava Vrtca in Angelčka« (dr. Jožef Demšar) v Ljubljani,
Sv. Petra cesta št. 80. — Čekovni račun uprave št. 10.470.

Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani Karel Čeč.

1 9 2 9 / V R T E C / 1 9 3 0

Silvin Sardenko: Nedolžnost.

Slišala sem grlico peti,
 rajala sem v radosti vneti,
 pa me je slišal nekdo,
 pa me je vprašal tako:
 Kaj bi mu dal,
 kdor bi mi v duši prižgal
 takšen ogenj svetál!

Gledala sem lilije bele
 in oči so moje žarele,
 pa me je videl nekdo,
 pa me je vprašal tako:
 Kje se dobi
 blaženost takih oči,
 kakor imaš jih ti?

Slušala sem slavoce v dobravi,
 skušala sem v pevski se slavi,
 pa me je slišal nekdo,
 pa me je vprašal tako:
 Kdo bi me vnel,
 da bi še enkrat zapel
 kakor otrok vesel!

Fr. Rojec: Mladi umetnik.

*Tonček je majhen in risati zna,
rad upodablja živali domače.*

*»Mati, poglejte to čudo svetá:
čreda številna na travniku skače;
grad se narišem, zad pólje in hrib,
pa sino bogati kot sosed Olip!«*

*— »Kakor vse kaže, umetnik si rojen,
toda izvoli drugačen si stan!
Pravi umetnik v gorjé je obsojen:
lačen, preziran in ves razcapan
hodi po svetu, povsod je v napotje
in rokodelčič vsak večji gospod je.*

*V Cankarju brala nauke sem te
večkrat, ko dekle še mlado sem bila;
velik mi strah je napolnil srcé
in sem goreče v molitvah prosila:
Bog, ako morda kdaj sinkov dobom,
mladih umetnikov čuvaj moj dom!*

*V žalost največjo zdaj moram spoznati,
da mi te prošnje uslišal ni Bog:
Risanje nikdar pokoja ne da ti,
meni pa zdi se kot kôpa nadlog
to, da ogiblješ se dela previdno ...
Tonček, popusti to pot malopridno!«*

*»Biti umetnik, je, mati, lepó!
Kot da sem v raju, je risanje meni.
Sije mi venomer sonce zlató
ter mi v poletju in v zimi ledeni
siplje cekine na zemljo z nebá,
v noči pa s tolarji mesec rožlja.*

*Mar mi ni drugo imetje posvetno —
naj se pehá vse človeštvo za njim! —
barve jaz ljubim, črtalo umetno,
pa si naslikam, kar si poželim:
morem si raj čudovit ustvariti,
kavršen z zlatom ne dá se kupiti!«*

*— »Tak pa le riši in slikaj naprej!
K poslom te drugim več nočem goniti.
Toda v tem raju se tudi najej,
ko se ti začne želodec glasiti!«
Deček besed teh se razveseli,
potlej pa slika do temne noči.*

»Mamica, kruha! Popoldne sem celo
slikal in lepe narisal stvari;
vem, da nad njimi se boste veselo
čudili, ko vam jih luč razsvetli.«
Mati prižgano svetiljko postavi
k risbam na mizo in Tončku to pravi:

»Mar si pozabil, kaj rekla sem prej?
Tu imaš luč in naslikaj jedi si,
ki so po volji ti, pa se najej!
Druge večerje zaslužil nič nisi.
Modri apostol tako nam pové:
Kdor nič ne dela, naj tudi ne jé!«

Sinček otožno povesi glavico,
sólze se mu uderó iz oči —
proč okuša pregrenko resnico...
Materi tudi oko se solzi:
sinku postreže, mu sólze obriše.
Tonček pa riše spet, slika in piše.

Ksaver Meško: Mati poje otroku.

Oči zdaj zapri,
a dušo odpri
in angelom se nasmehlaj.
In angelov zbor
ponese tja gor
o blesteči nebeški te raj.

In ko boš tam stal
in z Bogom kramljal,
še mene se spomni tedaj.
In prosi Boga,
naj milost mi da,
da s tabo ga gledam kedaj.

Lea Fatur: Od bojne sekire do orala.

2. Poslanec vabi na veliko zborovanje.

rostor med tujčevim in glavarjevim vigvamom (kočo) so zasedli psi in otroci. Psi so kazali na svoj način nejevoljo in začudenje, otroci so pa opazovali z zavistjo Utalo in Utalisija, ki sta se sukala okoli tujca — Bele kože. Kaj hoče ta mož? Kako in kod je prišel? Ustavil je bojni ples! Kaj, če ne bo pustil mož na Črnonožce in ne bo nič veselja nad mučenjem jetnikov in nad obilim plenom? In kakšnega plemena glavar je ta Bela koža?

Ženske si namigujejo od kože do kože:

»Ta prihod pomeni nekaj... Pomagal nam bo, da že enkrat uničimo to črnonožsko svojat. Koliko oprava ima Mandanka s tem imenitnim gostom! Pomislite: Pečena bivolova rebra in mozeg! In pogačo iz korenine prerijske repe, nadevano z jagodami bivolovke! Tla vigvama je pokrila z najlepšimi preprogami. In gost je dobil skledo za umivanje in tisti kos blaga, ki mu pravijo beli lovci »oterač«. Dobila ga je lani od vojažerja (potnika) za lisičjo kožo. Videl bo Bela koža, da nismo tu gori od muh! Mi se brišemo v brisačo iz mehkega sitja (tkanine), pa Mandanka ima zmiraj kaj novega!«

V gručah postajajo možje, stresajo razpletene lase, se vznemirjajo: »Glavar ne sme kar tako od gosta. Gremo sploh danes na boj ali ne? In gre z nami veliki glavar črne bolezni?«

Namignil je tuji mož nekaj o sporočilu rdečih bratov ob Gorenjem jezeru in Veliki vodi. Pa kaj bodo sporočale podgane, ki rijejo po prsti in se zapirajo v kletke — nam, svobodnim Indijancem? Kaj bi mogli povedati sužnji, ki so sprejeli bedaste navade belokožcev nam, ki se držimo še seg svojih očetov?»

»Ta Nohamo je res naš prijatelj. Pavnejce in Očipvance je rešil črne bolezni. Nohamo ljubi Indijance, on je kakor naš brat. Nima črne suknje, pa je prijatelj Črne suknje¹ v smeri ob Veliki vodi.«

Med gručami mož hodi čarovnik Vači, prisluškuje, podpihuje: »Bela koža ni rdeča! Bivole nam bo pregnal in začaral purmane. Posušili se nam bodo javori in smreke. Saj ne tajì Nohamo, da prihaja od Črnonožcev. Glavar Dolgolas je možak — ali njegova žena posluša rada vesti o črnih suknjah in sili dol k jezerom in rekam. In otroka! Je to prav? Utalisi, mali kojot (prerijski volk), se vtika v podjetja mož — in mala sraka Utala je že zdaj predrzna kakor maček. Pa jaz — Vači bom rešil Vranjeglavce nesreče.«

Možje stresajo nejevoljno lase: »Pusti, Vači, Utalo in Utalisija! Dečka čaka velika prihodnost. In čari, ki jih imata otroka Mandanke ušite v obleki, so močnejši od tvojih, Vači.«

Pa si možje namignejo: »Za bivolovo četrt in za purmanovo bedro mu je, ki mu gre od lova!«

¹ Rastlina *Sepheredia argentea*.

² Ti Indijanci so zaničevali soplemenjake, ki so se pokristjanili, obdelovali zemljo in se odpovedali svobodi, ker so stanovali v hišah.

³ Tako so Indijanci imenovali Barago.

Plašno gleda zasužnjena Nikura izza glavarjevega vigvama. Grdi čarovnik bi jo razmesaril, da jo zagleda, a Bela koža je v vigmamu in ne bo videl uboge Nikure.

V vigvamu je Nohamo. Ogleduje stene, se čudi: Vranjeglavci si gradijo kože skoraj tako kakor Mandanci. Stavba je okrogla in prostorna. Močan podstav tramov je opleten z vejami in nametan z ilovico. Sredi kože so tla malo vdolbljena. To je sveti kraj — ognjišče. Zagrinjala iz bivolove kože zapirajo vhod in delijo kočo v več prostorov. Na kolu za gospodarjevim prostorom ob ognju je obešeno v lepem redu njegovo orožje in skalpi; vrh kola je črepinja bivolova. To mora imeti vsak gospodar, da si jo povezne na glavo pri »bivolovem plesu«⁴.

Močan duh po kožah polni kočo. Nohamo pogleda za zagrinjalo na levi in se začudi: »Glej je indijanske gospoščine!« Tam je prava postelja! Dva močna kola na nizkih čokih kot glavnica in končnica sta prepletena z jermeni in pokrita s kosmato bivolovo kožo. Pravtako jim rabi bivolova koža tudi za odejo.

»Prav prileglo se bo tako mehko postlano ležišče po dolgi, naporni ježi,« si pokima Nohamo in pogleda za drugo zagrinjalo. Še bolj zadovoljno pokima:

»Sem si mislil... Dolgolas ni še prodal svojih kož. Prav! Tem lažje ga pogovorim, da gre na daljno pot.«

Tedaj dvigne Utalisi zagrinjalo vrat in klikne: »Oče prihaja! Oskrbel sem tvojega konja, Nohamo!«

»Ti si vrl dečko, Utalisi!« pogladi Nohamo dečkovo čelo, »bi šel rad tja dol k Vélíki reki?«

»Rad!« zatrdi deček in oči se mu zableščijo. »Rad bi videl tista mesta in hiše, kjer molite k Vélíkomu duhu.«

»Tudi Utala šla,« priteče sestra in objame z drobnimi ročicami Nohamova kolena. Smehljaje jo dvigne beli lovec v naročje. Utala gleda pozorno lepo lice tujčeve, nadahnjeno z zdravo rdečico, gleda majhne črne brke pod nosom Bele kože in se začudi: »Lase imaš pod nosom!«

»O ti moj mucek!« se nasmehne Nohamo. Utala mu seže v lase in zmaje glavico:

»Majhen skalp!«

Utalisi se ponese: »Si videl lase mojega očeta? Georg Catlin iz tistega mesta, ki mu pravite London, je slikal očeta. Rekel je: »Šest čevljev in šest palcev naše mere!« Od vas belokožcev nima nihče takih las. Kdor bi ubil mojega očeta, si bi lahko obšil vse šive na obleki z očetovim skalpom!«

»Zelo prijetna misel zate, Utalisi!« pogleda Nohamo dečka, ki se pobaha:

»Tudi moji lasje bodo nekoč do tal. Mama mi jih maže z medvedjim mozgom. Pa ne bodi žalosten, Nohamo, če je tvoj skalp kratek; je pa lepo črn in kodrav in podal bi se za pasom bojvnika.«

»Mi je ljubiš na glavi, Utalisi,« se zasmee Nohamo. Bolj resno pa dostavi: »Dasi je moj skalp kratek, se je potrudil že marsikateri Pavnejec in Rumeni nož⁵, da ga dobi.«

»Rumeni noži so psi!« pljune Utalisi. »Las nimajo. Mišji repek jim visi v zatilnik. Prevrtani nosovi, Sošonci in druge take reve, nam sosedna plemena, si pripletajo ženske lase, da bi nam bili podobni. Pa smo samo mi Vranjeglavci!«

⁴ Indijanci verujejo, da jim privabi tak ples, ki posnema bivolove kretnje, obilo bivolov.

⁵ To sta dva indijanska plemena pod Skalnim gorovjem.

Ponosno poudari deček zadnje besede, tako ponosno, da se smehlja je ozre nanj njegov oče, ki je bil med tem pogovorom vstopil. Zadovoljno reče Nohamiju:

»Pravi Vranjeglavec bo to! Ponosen je na šege svojih očetov, na svoje pleme.«

Dolgolas se vzravna in strese glavo. Lasje, črni in svetli kakor peruti vran, zavalovijo okoli njega, se razširijo okoli njegovih nog in pokrijejo tla. Nohamo se zavzame:

»Res je lepo vaše pleme! Ni mi žal poti, ki sem jo naredil, da vas vidim.«

Dolgolas se ogleduje z indijansko otročjo samoljubnostjo in se hvali:

»Takega me gledajo v Catlinovem »Indian-Museum«. Poglej! Obleka je iz bele mehke kože argailk⁶ — žena mi je obšila šive z rdečo barvano bivoloovo dlako in okrasila s skalpi sovražnikov, ki sem jih ubil. Mokasine⁷ mi je prešila, da je na njih vse pisano in svetlikajoče: našila je koralid in školjk in iglic amerikanskega ježa. Tu glej: navesila mi je koralid za vrat in pokrila naročje s svetlimi obroči. Rdeče mi je pobarvala pas, mošnjo za medicino⁸, ki jo nosim za vratom, mi je pa izšila s čarodejnimi znaki.«

Nohamo ogleduje glavarja in prizna: »Res si lep! Imeniten je tvoj kalumet (pipa) in krasen tvoj tomahavk (bojna sekira). Ko bi imela pri nas ženska tako dolge lase, bi jo imeli za bajno bitje.«

»Ženska?!« zategne Dolgolas. »Dolgi lasje so pravica mož, znak so moči. Zato vzamemo premagancem skalp.«

Dolgolas si pridvigne z levico lase in prime z desnico svojega gosta pod ramo. Tako gresta. Otroka jima sledita in obstaneta pred očetovimi vrati. Psi potuhnjeno renče, otroci pa vpijejo: »Lepa Bela koža!« Nohamo pritruje spotoma Dolgolasu:

»Res so dolgi lasje znak moči. Pri nas smo imeli glavarja iz plemena Ravbarjev, ki je imel brado dvakrat tako dolgo, kakor si ti. Pa je bil posebno močan.«

Dolgolas potegne po svojem, na debelo pobarvanem licu: »Kake čudne so vaše navade! Mi si izpulimo vsako dlačico na licu, ker bi se sicer barvilo ne držalo kože. Radi imamo lepo gladko kožo — zato se bojimo one grde bolezni, ki razje obraz. Indijancu je težko živeti s tako nakaženim obrazom. Marsikateri je skočil zaradi tega v ogenj ali v vodo. Tako se je nateknil slaven bojevnik iz plemena Delavarov zaradi od koz izjedenega obraza na ošpičen kol.⁹ Veliki duh naj nas ohrani take pogrde! Pa ti, Nohamo, znaš začarati to grdo bolezen in ne sme se lotiti onega, ki si ga vščipnil v roko. Nohamo, ti si naš prijatelj — kaj ne: prepoveš kozavi bolezni v našo vas?«

Dobrotno-resno pristane Nohamo: »Preden zaide solnce, bom pogledal roko vsakega moža.«

»Preden zaide solnce, bodo moji možje že na drugi poti,« se ponosno nasmehne Dolgolas.

Nohamo strese z glavo in se vsede po Dolgolasovem vabilu na plašč, ki je obšit s skrivnostnimi črkami in razprostrt pred ognjiščem. Na pre-

⁶ Argailke so kože na Skalnem gorovju.

⁷ Mehka indijanska obutev.

⁸ Medicina je Indijancem vse, kar se jim zdi, da je skrivnostno. Medicina za vratom je mošnjček z všito rečjo, ki naj brani Indijanca nesreče. Te medicine ne sme ne prodati ne zgubiti.

⁹ Baraga, Popis Indijanov, str. 179.

progi iz ličja stoje tri podolgovate sklede, poleg njih pa pipa iz rdeče gline in mehur. Dolgolas vzame iz mehurja knik-kneka¹⁰ in nabaše pipo, nato nastrže na tobak bobrovega žolča in potrosi z bivolovim posušenim blatom. Nato ukreše ogenj, potegne par dimov in da gostu pipo v usta. Nohamo potegne dvakrat, trikrat. Nato odreže Dolgolas košček pečenke, ga vrže v ogenj in poudari: »Hopečenečivapači!¹¹« Nohamo se prekriža in reče: »To je boljše, brat moj!« vzame svoj nož in se loti mesa in pogače. Dolgolas dostojanstveno streže gostu in mu po končanem obedu spet poda pipo enako svečano ko prej.

Nohamo odloži pipo in vpraša: »Kako, da še ni prodal moj brat svoje zaloge kož? Saj prihaja po Kačji reki marsikateri vojažér¹² z različno robo in kožarji prekupčevalci silijo vendar tudi k vam?«

Mrko pogleda Dolgolas gosta: »Zaprl sem svojo vas lažnivim ustam, ki osleparijo Indijanca, kupčije nevesčega, za vse, za kar se je trudil vso zimo. Ne pustim, da bi se vdajali moji možje goreči vodi¹³ in ne dovolim, da bi se oblačile ženske v angleški kaliko!¹⁴«

Mrko govori glavar. Še bolj se mu stemni obraz, ko priskače Utala in se vrti okoli njega: »Utala lepa!«

Nohamo gleda dekletce, se čudi: v tenki beli oblecki, z razpuščenimi lasmi, je kakor metuljček in bela je v obraz, kakor da je ukraden naseljeniški otrok. Polaskal bi se Utali, pa vidi, kako se otrok umika jezno bleščočim se očetovim pogledom. Pa teče skozi vrata z grožnjo: »Utala jokala.«

¹⁰ Indijanski tobak iz lubja rdeče vrbe in drugih rastlin.

¹¹ Da bi ne škodilo!

¹² Trgovski potnik.

¹³ Žganje.

¹⁴ Blago.

Dolgolas mahne z roko: »Ženska! Zapovej ti tako! Ona pa po svoje!«
Previdno prezre gost glavarjevo zadrego in zavesla nazaj.

»Ob Vélíki vodi in ob Gorenjem jezeru je mnogo kožarjev. V Fondilaku¹⁵ je Peter Koté, ki živi že trideset solncev med vami in je vaš brat. V Gran Portage¹⁶ je veliko skladišče kož. Zakaj ne pokažeš svojim možem in otrokom, kako živijo bratje Očipvanci, Otavanci in druga plemena, ki jih je ustavila skrb za zemljo in lovišča onkraj te zemlje. Lotili so se orala in preslice in se uče modrosti belokožcev. Vem, da vam ni za par tednov hoda, strokov za potovanje se pa — kakor nam Evropecem — vam pač ni treba bati.«

Prezirno se nasmehne Dolgolas: »Da! Pri vas ne morete nikamor brez cvenka. Vozíš se — plačaš. Kosiš v zidani hiši — plačaš. Povsod so ceste in mesta na gosto. Mi pa: Neizmerna je naša cesta, od jutra do večera. Tedne in tedne ne vidiš naselbine, postaviš si šotor, greš na lov, žene zakurijo. Kdor pride, je naš gost. Sovražnik ali prijatelj leže varen k mojemu ognju. Ne vprašamo za plačilo.«

Nohamo se nasmehne: »Lepo je vse to. Pa vendar potuje Indijanec cele mesece, da vidi železnega konja¹⁷, in veliki kanoe¹⁷, ki si išče sam poti po vodi.«

»Ne govori mi o železnem konju in ne o vašem brodu, ki nima vesel...« mahne Dolgolas. »Že tako gori v Utalisi želja, da vse to vidi in ve, kako je pri vas. Indijanec pa je in ostane samo tisti, ki živi in se nosi po šegi svojih očetov. In kaj koristi plemenom ob Vélíki vodi, da posnemajo belokožce kakor ptica oponašavka tvoj glas? Prišel je do nas glas, da jih silijo, naj bi prodali svojo zemljo in se preselili tostran Misisipija. Vaša poglavarstva bi spravila najrajši vsa naša plemena iz njih naselbin.«

»In kdo je tega kriv?« vpraša Nohamo osorno. »Vi sami, ki se koljete in pobijate med seboj in hočete ostati pri svojih starih nespametnih navadah. Ne, veliki glavar! Minul je čas sekire... Vse podira, povsod se ustavlja oralo. Novi čas ima pravice tudi za vas. Slišal si o Črni suknji pri Vélíki vodi?«

»Slišal. Dober mož je to. Uči rdečekožce, da spoznavajo Vélíkega duha, uči jih živeti po vaše. Poglavarstva ga pa ne marajo, ker je prijatelj Indijancev.«

»Prav praviš. Dolgolas!« udari Nohamo po glavarjevem kolenu. »Poslušaj! Črna suknja, vaš oče Friderik Baraga, hoče, da se sestane ob Vélíki vodi veliki zbor glavarjev, ki naj ukrene, kako se bi ustavili nameram vlade v Vašingtonu. Oglasili so se glavarji plemen ob Gorenjem in ob Huronskem jezeru, prišli bodo od Misisipija, od Blatne, od Rumene, Rdeče in od Kačje reke. Ustavljen je vsak prepir in vsak pobjoj!«

»Kaj?« plane Dolgolas. »Mi gremo še danes na Črnonožce!«

»Ne pojdetele!« vzraste Nohamo. »Črnonožci so si izmili bojno barvo in so mi segli v roko.«

Glavar podvomi: »Zakaj ni prišel indijanski poslanec in kje imaš po-verila?«

Nohamo mu izroči pipo in venček na zeleni svileni niti nanizanih školjk:

»Pokliči svoje možel! Zaradi vaših razprtij sem prevzel jaz odposlanstvo.«

Glavar prime za bojno sekiro in divje pogleda v Nohamo.

¹⁵ Mesti ob Gorenjem jezeru

¹⁶ Železnični stroj.

¹⁷ Parnik.

Gustav Strniša: Pastirica.

*Angelci božji mrežice
iz belih oblačkov pletó,
vanje lovijo solnčece,
ki draži Anko mladó.*

*Utrujena Anka pod lesko leži,
a kravica Liska uhaja
v zelnik sosedov, deklica spi
z angelci raja.*

*Angelček varuh pa zanjo skrbi,
kravico sitno zavrača;
Anica v sanjah se mu smeji:
Liska z njive se vrača.*

*Pred brezovko zlato plašna beži
k Anki in gleda jo tiha;
ko pastirica se prebudi
prijazno v njo kravica diha.*

Janko Samec: Obisk v jeseni.

O dobri sosedje vi, hoj, hoj, hoj!
Od daleč prišli smo k vam
na boj:

Mi radi bi z meči in puškami
se znesli z vašimi hruškami.

Če vse bo izpadlo po sreči nam,
naskočimo drzno še jabolk slast.
In kar ne bo dano doseči nam,
pa zruši na tla naših sulic oblast.

Nato pa še spravimo spotoma
na upornost še češpelj in
sladkih sliv —
Če zruši kak grozd se pomotoma,
sevé da od nas ne bo nihče nič
kriv!

Ko zbito bo vse in porušeno,
postavimo v vrsto pred vaš
se hram
in s pesmijo glasno, navdušeno
zapijemo v zboru hvalo vam.

Bistriška: Moja lipa.

JESENSKO solnce, jesenski hlad. Na mojem vrtu cveto krizanteme in umirajo astre, v pomladi rojene, v poletju škropljene s tiho roso, v jeseni položene v grob. A jesen je položila v grob tudi mojo lipo.

Naša vas stoji tik pod gorami. Ni je strah. Varuje jo Storžič — divni sivi junak. Brezmejno lepe pravljice ji šepeta široka Zaplata, in Kokra, reka zelena, ji poje o junakih, ki so hodili tam mimo. O človeku — samotnem romarju — ji pravi, ki je hodil po težkih klancih življenja in zrl s hrepenenjem v oči po belih cestah svetá; o ljudeh-trpinah ji pravi, ki so trepetali v borbi za življenje... To je naša vas. Njen okvir.

Vas šteje do 30 hiš. Visokih, nizkih, bahavih in ponižnih. Cerkev z zlatim zvonikom blešči, v njem govori in poje zvon dolga leta, težka leta. Budi, kliče in žaluje. Budi v življenje, kliče k delu, žaluje za umrlimi. Cesta — bela in široka — vodi skozi vas daleč v svet iz svetá.

Tik pod mojim oknom stražijo cesto mogočne lipe. Najlepša med njimi je bila moja lipa — moj človek, moj verni drug, moja najčistejša pesem v pomladnih in v poletnih dneh. Kdo je to lipo usadil? Ali topla človekova roka ali jo je zaplodil sladak veter v toplih junijskih nočeh ali so ji drobne žuželke zasejale seme življenja? Kdo to vé? Stala je, debelila se, cvetela, zelenela. Topli so bili večeri ob njej, žarki dnevi, svetlejšje zvezde, gorkejšje solnce...

Deblo ji je bilo široko, da ga je komaj objelo pet korenjaških mož; vrh je nalikoval velikanskemu oboku. Visoka je ta lipa zrastle, da jo je poljubljalo solnce v žarkem zanosu, da so ji zvezde v bleščečem strmenju srebrile vrh. Pesem njenih vej je bila prečudežno lepa.

Pod njo smo se igrali otroci: spleтали vence od prvega pomladnega cvetja, peli pesmi, da so zavzete utihnile včasih drobne siničke v njenem vejevju. Mnogo mnogo jeseni je padalo raz to lipo listje, zima je predla med njenimi vejami svojo srebrno nit časa. Drobni palčki so užigali v vrhu te lipe luči na svojih baklah, da so hodili varno po gorskih stezah do belega vrta, ki ga čuva stoglava kača na zahodni strani Storžiča...

In zdaj je ta moja lipa odpela svojo pesem. Prišli so možje: trde roke so nosile trdo orožje; v mračnih očeh je bil zapisan trd zakon — boj za obstanek.

Zapela je žaga, udarila sekira, nabrušeno jeklo se je zajedlo v mehko meso, rezalo v žile in žilice, paralo kolobarje, mrcvarilo spočete veje in napol rojene mladike. Z vsako zarezo v živo deblo je odmrlo lipi kos življenja, in življenja je bilo v tem deblu mnogo, mnogo; toliko, da so delali možje ves dan od rosnega jutra do srebrnega večera.

In tedaj je zabobnelo. Padla je lipa-velikanka pred možmi, ki so jo odrezali od življenja. Mogočno je zagrmelo njeno telo, žalostno hreščanje je zastokalo iz posekanega debela. Zajokale so veje, zatrepetale vejice, zaječale mladike in suho listje je padlo z vej. V širokem kolobarju je zaplaval nad zemljo — kakor v hrepenenju k življenju, k solncu — se stisnilo in padlo na zemljo in umrlo...

Naslednji dan. Vaška kraljica je ležala obsekana ob kraju ceste v gol hlod. Otroci ga ogledujejo, odrasli se pomenkujejo: razvalina življenja.

Spet so prišli možje s priprago zdravih, močnih konj, da povlečejo ta velikanski hlod od ceste. Toda trudijo se zaman. Konji vlečejo, možje potiskajo, pa za ped se ne premakne goli hlod. Mar hoče smešiti to peščico ljudi, ki so ga obstopili, ljudi, ki nalikujejo drobnim palčkom s

čudo-smešnimi kretanjami v primeri z mrtvim deblom — lipe velikanke — sredi ceste? Lipa leži, še v smrti kljubuje. Upehani konji hrzajo, oznojeni može rentačijo. Dobro se mi zdi: premagala jih je, premagala še v smrti — moja lipa.

A so prišli spet drugi, močnejši — čez deset po številu — in z nadčloveškim naporom so zvalili golo deblo v obcestni kot. Tam leži še zdaj. Večkrat pogledam nanje skozi okno in se zamislim. To je življenje — — —

Krog in krog bo spet zadišala pomlad, zacvele bodo rože, pognale mlade lipe...

Janko Samec: Legenda o Krasu.

*Minuli so veliki dnevi stvarjenja
in končno dozidan bil božji je svet,
ko pač je Vsepišnjega jasni pogled
z nebes na ostanke prsti in kaménja.*

*»O, kje si, arhangel Gabriel,
Bog ozklikne čez daljno obzorje,
da vse to kamenje boš v prečo mi del
in nesel otopit ga v morje!«*

*Res, trd in odločen je božji ukaz,
a trša so angela pleča.
In nesel kaménje je v morje čez Kras,
in nič ni težila ga vreča!*

*Po poti za njim pa priplazi se prag
in prečo na skrivaj prereže — —
O, kaj si, arhangel, res tak junak,
da nič več ne čutiš na hrbtu teže?*

*Začudeno angel nazaj se ozre,
srce mu vztrepeče od jada,
pa gleda, kako preko kraške zemlje
iz vreče za kamenom kamen pada.*

*Brž vrne v nebó se pred božji obraz,
da tam izpove se z dušo potrlo.
A Bog ga odpošlje: »Kar brž spet na Kras,
pa Kraševcem daj v zameno to trtlo!«*

*In bila je trta najboljša zorsti,
od Milosti božje odbrana,
ki Kraševcem daje za žalostne dni
iz sladkega grozdja terana.*

»Pismo svetemu očetu.«

IVANČEK je imel osem let. Zdrav in čvrst je bil kakor riba. Glavo so mu okrožali gosti kodrčki, lica je imel rdeča kakor črešnja. Imel je še dve sestrici. Ivanček je bil najstarejši. Zadnje tedne je bil nenavadno priden, saj se je pripravljaj na prvo sveto obhajilo. Že je štel dneve, kdaj bo prišel srečni trenutek, ko se bo v beli obleki uvrstil med prvoobhajance.

Od časa do časa je pa vendarle nekako povešal glavico. Zdelo se je, da ga nekaj skrbi ali moti. Mati ga je vpraševala: »Kaj pa ti je, Ivanček?« — »O nič, mamica.«

Nekoč je bil Ivanček sam v sobi. Kaj naredi? Vzame košček papirja in peresnik pa začne pisati:

A , 17. marca 1915.

Ljubi sveti oče!

Meni je ime Ivanček Kl Letos bom šel prvič k svetemu obhajilu. Kako srečen sem, ker si rekel, da morajo otroci velikokrat iti k svetemu obhajilu!

Pa sem vseeno tudi žalosten. Naš oče je rekel včeraj mami, da ne bo šel z menoj k svetemu obhajilu, da Sveti oče, saj si ne upam zapisati! Rekel je, da se za take stvari ne briga..

Sveti oče! Bodi tako dober pa piši mojemu očetu, da mora iti. Če mu ti pišeš, bo gotovo šel z mamo in z menoj.

Jaz, Ivanček, te lepo pozdravim.

Ivanček Kl . . .

Deček je še enkrat prebral pisemce, nato je bilo treba sestaviti še naslov. Zdaj pa ni vedel, kako. Zato kar kratko napiše: »Svetemu očetu v Rimu.« Mislil si je, saj bo pismoonoša že vedel, kje papež stanuje.

Ko pride mati domov, jo Ivanček zaprosi: »Mama, oddaj to-le pismo na pošto. Kajne, da ga ne boš brala.«

Otroci so že bili pospali; mati in oče sta bila pa še v živahnem razgovoru. Končno se spomni mati, da ima v žepu Ivančkovo pismo pa pravi: »Ivanček mi je danes izročil pismo, da bi ga oddala na pošto. Veš, Viktor, kam je pisal? — Na papeža v Rimu.«

»Pa me vendar ne misliš potegniti?«

»Ne, nikakor ne.«

»Pa kaj je otroku padlo v glavo? Ali je pismo zaprto?«

»Seveda je.«

Oče malo premišljuje, nato pa de: »Vendar ne smemo pustiti, da bi otroci kakšne neumnosti pošiljali po svetu.«

»Jaz sem obljubila, da pisma ne bom brala.«

»Daj pismo sem; kaj pa obljubljaš, ko bi morala vedeti, da je treba take reči prebrati!«

Žena mu da pismo. Oče ga odpre in čita. Žena opazuje njegove poteze na obrazu. Ko ga spet zgane, mati vpraša: »No, kaj je v pismu?«

»Nič posebnega. Ivanček je dober otrok.«

»Ali boš pismo odposlal?«

»Kaj še!«

Nato vstane, vošči »Lahko noč!« in odide k počitku.

Ta noč za očeta ni bila mirna. Večkrat je vzel pismo v roke in spet in spet prebral. Besede Ivančkove: »Pa sem vseeno tudi žalosten« — so ga motile. »Piši mojemu očetu, da mora iti k svetemu obhajilu...«

»Treba bo iti! Šel bom« — je bil sklep očetov. »Drugače nisem vreden svoje dobre žene in pridnih otročičev.«

Kadar je odslej Ivančka videl, vselej mu je vest očitala: »Kako moreš tako dobremu fantičku delati skrbi, žalost in težave? Kako moreš biti tako trd?... Ko si bil mlad, si imel tudi tako veselje in srečo kakor Ivanček.«

*

»Mamica, ali si oddala pismo na pošto?« — je vprašal Ivanček drugi dan mamo.

»Vprašaj očeta!«

»Očka, ali bo kmalu prišel odgovor?«

Oče dvigne Ivančka, ga pritisne nase in pravi: »Kmalu boš dobil odgovor.«

»Ali res, očka?«

»Prav res!«

Pri tem so se mu oči orosile.

»Ali ti je hudo, očka? Zakaj si pa žalosten?«

Oče je molčal, oblekel suknjo in odšel.

*

Dan prvega svetega obhajila sta klečala s sinčkom oče in mati v cerkvi.

Ko je duhovnik molil: »Gospod, nisem vreden...« so vsi trije ponižno pristopili k mizi Gospodovi.

MLADINSKI NOVIČAR

Šala ali slutnja? V K. je iz vrst učencev pobrala španska bolezen pridnega fantiča in mu izkopala prezgodnji grob. Gospod katehet se ga je spomnil pri uri krščanskega nauka in ga priporočil molitvi součencev. »Kdo neki bo zdaj prvi med vami, ki ga bo Bog poklical?« — je pristavil z vso resnostjo skrbni veroučitelj. Kar v naglici, brez premisleka, skoči kvišku živahen deček in zakliče v mladostni lahkomišljenosti: »Jaz, gospod katehet!« — »Vsedi se in nikar se ne norčuj!« ga zavrne duhovni vzgojitelj. In kaj je bilo! Čez dva tedna se je drzni fantič pri igri ranil na kolenu. Noga je jela otekati, bolečine so rastle. Čez dva dni je bil fantič mrlič. Zastrupljenje krvi je bilo vzrok nenadne smrti. Znabiti je imel deček le nekako slutnjo?

Z medvedom se ni šaliti. Ob Renu v Pfalci so pripeljali cigani v vas tudi medveda, ki je znal plesati. To je bilo veselja med mladino! Neki deček je hotel medveda malo pogladiti. Medved pa ne pozna šale. Savsnil je po dečkovem obrazu, da je bil naenkrat ves krvav. Imel bo zdaj deček vse življenje razdrapan obraz. Za nebesa mu to ne bo škodovalo, a medvedove muhe si bo dobro zapomnil.

Le eno... Katehet ponavlja v šoli in izprašuje učence o zakramentu svete pokore. Vprašanje: »Kaj naj storimo, da vredno prejmemo zakrament svete pokore?« — je bilo takoj povoljno rešeno. (Najprej prosimo svetega Duha pomoči in potem po vrsti opravimo pet reči: izpraševanje vesti, kesanje, trdni sklep, spoved, zadoščevanje.) — »Zdaj pa vprašanje, ki je podobno, pa ga s tem besedilom ni v katekizmu.« nadaljuje gospod katehet: »Koliko reči je potrebnih, da vredno prejmemo zakrament presvetega Rešnjega Telesa?« ... Vse tiho. Kmalu pa dvigne skromno dekletce roko in pravi: »Samo ena reč je potrebna: čisto srce.« — Ali se ni pravilno in točno odrezala?

Modrost v pregovorih domačih in tujih

Pamet.

Pamet z leti pride in odide.
Vsak ima svojo pamet.
Kolikor ljudi, toliko pameti.
Pameti ne kupiš na semnju.
Pameti nihče ne vljuje.
Komur Bog pameti ni dal, mu je kovač
ne bo skoval.
Pameti ni nikoli preveč.
Pamet je boljša ko žamet.
Ščepec pameti je boljši ko perišče
zlatá.
Pamet se z žlico ne meri.
Pamet je v glavi, ne v bradi.
Več ko je pameti, manj je besedi.
S pametjo si denar pridobiš, z denar-
jem pa ne pameti.
Zastonj se ukvarja, kdor ima pamet
brez denarja.
Pametni se pri ognju ogreje, nespamet-
ni opeče.
Pamet ni zmiraj doma.
Pri pijači gre pamet z Bogom.
Dolgi lasje, kratka pamet.
Pamet in lepota sta redka dota.
Š tujo pametjo ne prideš daleč.
Ko pamet spi, srce mreže dela.
Ko pamet umre, pravico pokopljejo.

R e k i.

Na pamet se učiti (znati).
Na pameti imeti.
Na pamet vzeti.
Po moji pameti.
Za moje pameti.
Kar moja pamet nese.
Koga pameti učiti.
Pamet si kupiti.
Da bi mu Bog dal to pamet!
Ima večjo srečo ko pamet.
Da bi ga pamet srečala!
Bog daj norcem pamet!
Ob pamet priti.
Ni prave pameti.

Na Gorenjsko!

(Bistriška.)

(Nadaljevanje.)

Vlak nas vozi po Kranjski ravnini, ki
jo deli Sava v dva, skoro enaka dela. Na
desnem bregu Save je Sorško polje. Na-
maka ga bistra Sora. Na Sorškem polju je
mnogo lepih vasic, med njimi Podreče,

kjer se je rodil Simon Jenko, pevec Sor-
škega polja. Letos, meseca maja, so mu v
domači vasi odkrili spominsko ploščo.
Sorško polje krasé na eni strani Polho-
grajski Dolomiti. Med njimi nas ljubko
pozdravlja Stožec ali Tolstec (1021 m), Je-
terbenk (775 m), Sv. Katarina (670 m), na
njej je cerkva, župnišče in nekaj hiš. V
zgodnji spomladi smo večkrat poleteli iz
mesta tja gor, da se nam je duša naužila
pomladnih lepot in srce pomladnih čarov.
Nad Sv. Katarino vidite oster vrh: to je
Grmada. Če bi vas meseca julija spremila
tja gor, to bi gledale vaše oči! Takrat za-
cvete na Grmadi veliki encijan — pla-
ninski otrok. Podoben je pomladanskemu
zaspančku, samo da ima večji cvet, čašo,
in po njej čudovito lepe barve — pa saj
je otrok planin, zato mora biti lepši. Raz
Grmada je prekrasen razgled po dolini
in hribih naokoli. V Polhograjskih Dolo-
mitih začevate spomladi tudi redka, a zelo
lepa grmičasta cvetica: blagajev volčin.
V naših gozdovih cvete prav zgodaj nje-
gov manj plemeniti brat: rdeči volčin.
Vse te cvetice so pa zelo strupene.

Vlak se je ustavil. To je postajališče
Medno. Ime ima po vasi, ki jo vidite tam
onostran ceste. Postajališče so naredili
zato, da je ljudem iz Ljubljane in okolice
olajšana pot do mrzle Save in tople Sore,
kamor se vozijo v vročem poletju kopat
se, da si ohladi telo, razživi srce. Polje,
ki ga namakata Sava in Sora, je zelo lepo
in rodovito. Proti Medvodam zdaj puha
železni vranec. Medvode so vas med dve-
ma vodama, zato to ime. Tukaj pričeče v
Savo — Sora. Ta se pri Škofji Loki spoji
v Soro iz Poljanske, ki izvira in teče po
Poljanski dolini, in iz Selščice, ki ima
svoj izvor pod Ratitovcem in teče po Sel-
ški dolini. V Medvodah je velika tovarna
za izdelovanje barv in lakov. Vas je zelo
velika in ima jako lepe hiše, med njimi
je tudi nekaj vil.

»Joj, teta Elca, kaj je pa tam na onem
griču?« poizveduje Peterček.

»Vam že še povem. Prej si oglejmo
nekaj drugega. Stopimo k levemu oknu.
Lep bel dvorec nam blesti tam nasproti.
obdan okrog in okrog z lepimi nasadi.
Visoke, mogočne smreke tajinstveno šči-
tijo belo stavbo pred hudo uro, pred ne-
poklicano družbo. To je grad Goričane,
last ljubljanskega knezoškofa. Pod dvor-
cem je vas istega imena; ondi je velika
tovarna za papir ali papirnica. Pod vasjo
teče Sora. A kaj je tam na drugi strani
— ono sivo skalovje na griču? To je raz-
valina starega smledniškega gradu. O
njem pripoveduje pravljica žalostno zgod-
bo, da je živel tam pred sto in sto leti

bogat, a zelo trdosrčen gospod. Njegov oskrbnik, imenovan valpet, je grozno mučil podložne kmete. Gorje mu je bilo, kdor se mu je zameril. Z bičem je priganjal ljudi k delu. Pobral jim je, kar so pridelali. Silen srd je naraščal med narodom. Ljudstvo je klicalo k Bogu in prosilo pomoči. Grad je pa le svatoval, veseljačil ter se posmehoval kmetovim mukam. Nekoč je strela z neba udarila v grad in končala vso brezbožno družbo. Danes se vidijo od onega gradu samo še zidovi. Lejte jih ondi v daljavi!

Zdaj je postaja Reteče švignila mimo nas! Je mala, še zelo mlada postajica, postavljena največ v korist kopalcem v topli Sori. Vas istega imena leži na nasprotni strani, na levi železniške proge. (Nadaljevanje.)

Ročno delo s križnimi vbodi.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	
1												
2												
3												
4												
5												
6												
												7
												8
												9
												10
												11

Uganke, skrivalice in drugo.

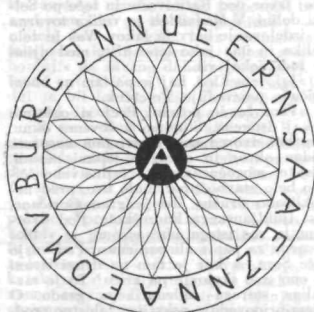
Pregovor v pravokotniku.

(A. Starec, Slatnik.)

K	T	J	M	S	R	S	R	G
A	E	N	R	E	R	E	O	L
R	I	C	V	C	N	V	A	R
P	E	A	U	E	O	Ž	I	I

Začni pri K in poišči naprej! Morda ne pojde ravno.

Preštevalnica.

Začni pri U in pazi, kako gredo loki!

Kakšen vzorec bo uvezla Marica v to tkanino?

Ključ: 1 = I III IX XI = 11

2 = II VI X = 10

3 = I V VI VII XI = 9

4 = V VI VII = 8

5 = III IV VI VIII IX = 7

6 = II III IV V VI VII VIII IX X

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, ki bodo rešili vse zagonetke — v prihodnji številki. — Kdor je izžreban, naj javi na upravništvu Vrta (v Ljubljani, Sv. Petra c. 60) — ne na uredništvo! — kaj želi za nagrado.

Rešitve v 1. številki.

Magični kvadrat.

u	g	a	n	k	a
u	g	a	n	k	a
u	g	a	n	k	a
u	g	a	n	k	a
u	g	a	n	k	a
u	g	a	n	k	a

Računska uganke.

Tri mačke.

Kruh.

Začni pri hlebu, ki je načet ter ima štiri zareze, potem vzemi onega pri hlebu s 3 zarezi in končno z 2 zarezi. Ako do konca v tem redu nadaljuješ, dobiš:

»Ko je hleb kruha načet, ni več cel.«

NAŠIRAZGOVORI

Vinko L.:

Jutro.

Solnce je že vzišlo,
zopet k nam je prišlo,
ptičkom, ki so spale,
tiho govori:
Oj, zbudite se, zapojte
ptičke moje mile,
Bogu hvalo dajte,
ki vas je ustvaril!

Danica B.:

Nedolžna mladost.

V senčnih gajih se sprehaja
in posluša ptičji spev,
v tihi noči jo obdaja
božjih zvezdic zlat odsev.

Daljni spev zvonov donečih
želje lepe ji budi,
vsa vzdrhteve v jasni sreči,
ko med limbarji stoji.

Njeni vzori, čisti, jasni
v svetlih dvorih se bleste,
solnčno čisti so in krasni,
v vekov veke ji žare.

Janez Stepan:

Gozdarček in škrti.

Živel je v starih časih gozdarček, ki ni imel ničesar razen borne kočice, stoječe sredi gozda. Hranil se je največ z gobami, ki jih je bilo v gozdu dosti.

Nekega dne se odpravi zgodaj zjutraj ponje. Ponoči je padal dež, pa se je gozdarček začudil, ker jih je bilo toliko in tako lepih. Posebno ena je bila pa že tako lepa in velika, da jo je kar gledal in gledal. Sam ni vedel, kje bi začel nabirati, ker so bile gobe tako lepe. Naposled začne kar od kraja. Metal jih je v vrečo. Ko jih je imel že pol vreče, se je približal oni veliki, krasni gobi. Bila je kakor dežnik. Mož vidi, da ne bo šla v vrečo, pa skrije le-to pod drevo in še mahu nameče nanjo, češ, da je ne bo kdo zapazil, ko bo šel mimo. Potem pa se obrne k oni veliki gobi in jo začne drmati na vse strani. Kmalu se mu posreči, da jo zruši, ali glej, ko jo hoče vzdigniti, kako silno je težka! Misli, misli, kako jo bo spravil na ramo. In se kmalu domisli: Vali jo do drevesa, tam jo komaj privzdigne do nizko ležeče veje ob deblu, in polagoma tako visoko, da mu je segla do rame. No, zadene si jo na ramo in veselo koraka proti domu. Misli si je, kako dolgo se bo mogel hraniti z velikanko, in mu ne bo treba iskati si drugih gob. Ko tako veselo premišljuje, zadene spotoma ob korenino, ki je štrlela iz tal. Gozdarček pade na tla in goba se razleti na več kosov. Pa kako se prestraši, ko zagleda pred seboj kopo majhnih močičkov z dolgimi bradami. Ali škrtaj ne pomišljajo dolgo, zagrabijo svoje dolge palice in po ubogem starčku! Eden je celo izruval koprivo in ga ščegetal po obrazu. Gozdarčku je bilo tega kmalu dovolj in krepko je posegel med škrate s svojo težko gorjačo. Vnela se je prava bitka, cunje so tako frfotale kot listje, kadar piha veter.

Po trdem boju se posreči gozdarčku, da jih požene v beg. Saj je bil pa tudi že čas, gozdarček je imel še samo majhen kos palice. Potem začne pobirati kosce gobe, pa kako je bila sedaj lahka! Skoraj ni imel kaj nesti. Začne motriti ostanke, kar zapazi v njih luknje, ki so bile tako velike kakor škrti. Šele sedaj se domisli, da so bili v gobi skriti škrti in zato je bila tako težka.

*

Vinko: »Siroto« priobčimo prihodnjič. Opisati že znaš, le tuintam je še trda, premalo poje. Le pošlji še in vse skrbno pili in ogladi, preden daš iz rok. Pozdravljen!

Danica: Vem, da ne počivaš, da pa delaš le za — v koš, pa tudi ni res. Tvoja vztrajnost je zgledna, in vidim, da tudi napreduješ. »Mravljec bi se preselile iz našega koticika v list, če bi bile še za spoznanje boljše. Pozdravi tudi svojo prijateljico in se kmalu spet oglasi!

Janez: Le vse, kolikor mogoče na kratko, jedrnato, nič nepotrebnih besedi in ponavljanja! In potem: vejice in pike; sploh premalo paziš na ločila. No, to je posledica pisateljeve vneme, kaj ne? Sicer si že vrl dečko, le kaj se še zmisli in nam lepo opiši. Ostanj zdrav!

Vasovalec.

